

SOVRAŠTVO.

France Bevk.

Ob jasnih in svetlih nočeh, ko so sedeli ljudje po dokončanem delu pred pragovi svojih hiš, so si pripovedovali strašno bajko. Koč da se je prerasla s koreninami v njih notranjost, je gledala pregrozna samo skozi njih polodprta usta in skozi njih oči in trosila svoja semena v tuje duše. Bajka, ki je ne moreš kričati čez cesto, da bi je ne oskrnil in grdó omazal; treba je, da sedita človek ob človeku in da je vsaj košček tiste nepoznane dobrote v obeh, da se lahko pretoči čuvstvo iz enega v drugega, brez kretnje in poudarjenega glasu, zgolj z besedo in še tisto tiho izgovorjeno. Ko je šla ta prelepa bajka — škoda, da je bila resnica! — od praga do praga in od ust do ust, se pri nobenem ni ustavila, podobna beraču, ki zaman trka.

Dve leti je bilo že preteklo. Niso pozabili ljudje na bedo in gorjé, na sovraštvo so pozabili, od tuje roke skovano. Tisti, ki bi bil povedal bajko pred dvema letoma, četudi resnično, bi bil zasmehovan in obsojen. Danes pa je sodnik tisti, ki je bil obtoženec, in vsi zakoni so obrnjeni, ker je danes prav tako.

»V srce se mi smilita...«

»Vso noč nisem mogel spači. Vedno in vedno sta mi plesala pred očmi...«

»Koč živa...«

»Gora svetega Gabriela, dom mrličev, groblja labirintov, gromada človeških kosti, spomenik bestialnosti. Mrzla gledaš, skrhana, ožgana, okrvavljena in stokrat pognojena z mesom najljubših, najmlajših, ki so prišli od vseh vetrov. Vzdihi vdov in sirot te obkrožajo, misli vseh tistih, katerih dragi svoji se niso vrnili in leže njih trupla kjerkoli, nagnita, smrdeča, že same ubeljene kosti ali pa še teh ni več. Gora svetega Gabriela, kaj, tako je tvoje oznanjenje človeštvu?«

»Ne mislimo na to, da ne zblaznimo! Pojdimo spat, pojdimo v barako in trepetajmo od mraza do jutra, ker so nam hišo podrli in vrč razdejali.«

»Ne grem spat to noč, da mi srce ozdravi... Ti nisi videl goré, jaz sem stal na njej vsako uro v jutru in zvečer, v solncu in v dežju, ko so ptice pele in granate tulile. Veš, tista strašna polja, še danes vidna, od raket razstreljena, z žico preprežena in španskimi jezdecí, da ne moreš ne naprej ne nazaj in med nebom in zemljo obvisiš... Tam, tam je moj svet. Obdelaj ga, če ga moreš, do pekla je steptan, z verigami oklenjen, iztrgaj ga iz krempljev žice in kolov, železja in starih čelad.

Tam notri so tulili kot divje zveri, ranjenci so umirali kot nabodena muha ali črv. Kdo bi zbral vse njih kosti; naj počivajo v miru! In v enem teh polj, teh zamreženih jas, sem našel kosti. Dva človeka sta bila — ne več človeka, dva okostnjaka, par cap je ležalo krog njiju. Gledal sem in videl in bolj me je udarilo kot pogled na razvaline in polje.

Dva okostnjaka sta bila, ležeča in bela kot sneg. Kot da je smrt doletela dva, ki sta se ljubila v eni poletnih noči, se je zdelo, da sta bila objeta še v zadnji uri. In videl sem znova, da je bil eden Bosanec in drugi Italijan. In potem sem spoznal, kaj se je bilo zgodilo, ne morda prvič od početka sveta, a prvič očitno mojim očem. Na fleh sta ležala in tiščala v rokah ostri bodali, ki sta bili zasajeni drug drugemu v prsi. Zdaj je čas že zacelil rane, izlizal meso do kosti in noža sta padla na tla. Njun objem je bil rahel.

A nekoč sta se srečala v prestrašnem svitu raket in nista imela časa, da bi se spogledala in pozdravila — njune oči so bile blazne in so gledale smrt pred seboj. Umri, smrt, umri, kanalja! in objela sta se in zvalila, ko se je njuna kri potočila v eno samo mlako. Dve leti sta ležala v objemih, v srcih sta imela bodali. Črvi so zrahljali vezi in izpili sovražstvo obeh.«

»Zdelo se je, kot da se še vedno sovražita.«

»Kot da se še mrličiči davijo. Ali misliš?«

Spustimo zaveso! Ljudje bi radi, da bi kosti na obronku groznega Svetega Gabriela oživele in bi se dva, ki se nista nikoli ne videla ne sovražila, pričela daviti in se s krikom valila do Soče...

* * *

Videl sem ju pred seboj, kamorkoli sem šel. V temi sta gledala skozi moje trepalnice. Ko sem pisal zaljubljeno pismo, sta plesala po črkah, objeta kot dva, ki se ljubita. Na moji mizi sta ležala, mirna in tiha, le s tistim širokim smehom mrličev, ki razodeva vso tajnost zadnje minute. In nikoli se nista prikazala sovražna, skoraj prijazna, kot da si podajata desnice.

Ko sem zaprl oči, sem sanjal. Neskončen sijaj sem videl. Boga sodnika in čudna moža s strašne Gore svetega Gabriela.

Stopila sta pred prestol božji. Iz njunih prsi je po bluzah curljala težka temna kri. In čudo božje — niti v sanjah nisem verjel. Kot dva otroka, angelska in nedolžna, sta se peljala za roké po nebeškem kraljestvu.

Bog je sklonil svojo glavo k njima. Neskončno moder in pomilovalen nasmeh je spreletel Njegovo obličje.

Vprašal je malega z najnežnejšim glasom:

»Pietro, ali poznaš Joso?«

In črnobrki Pietro se je ozrl na Josa, ki se je smehljaj z majhnimi, živimi očmi v zarjavelem obrazu. Nato je odgovoril naglo:

»Ne, Gospod Bog!«

In Sodnik je vprašal močnega Joso:

»Joso, ali si videl že kdaj tega človeka?«

In Joso je dejal počasi: »Bogme, da ne.«

Bog se je znova nasmehnil. Vprašal je še enkrat:

»Nikoli se nista videla?«

Tedaj sta se spogledala. Smejala sta se, kot ljudje, ki imajo polno dušo smeha in besede ne najdejo prostora. Nato sta dejala oba hkratu:

»Ne.«

»In kdo vama je dal rože na prsih?«

»Same so vzcvete.«

Tedaj se je Bog tretjič nasmehnil in dolg pogled se ni ganil od njih, sodba je bila taka, kakršna ne bo sodba vseh, ki so ubijali in ukazali ubijati. Otroka božja pa sta se prijela za roke in odšla po božjem kraljestvu.

* * *

Solnčnega nedeljskega popoldneva sta se ustavila na oni jasi, ki jo je pognojilo dvoje neznanih trupel in iztrebila pridna roka, dva mlada človeka.

Ona je bila daleč od severa, on z juga in njune besede niso znale drug drugemu razodeti, kaj srce čuti.

Ljubezni ni treba govora. Oči se spogledajo in za pol življenja je dovolj povedanega in še čez. Sedla sta na trato in mladi človek je stisnil glavo mladenke v svoje roke.

In oči so povedale, da sta siroti, da sta njuna očeta padla bog-
vekje, morda iz oči v oči, na Gori svetega Gabriela ali na Gori sve-
tega Valentina, in da se imata radi tega vseeno rada, rada, rada...

»Ali greš z menoj in boš moja?«

»Grem.«

»Kamorkoli?«

»Kamorkoli.«

In utrgala je cvetko, to leto vzcveto, in mu jo zataknila v gumbnico.